БЕЛАРУСЬ

ШТАДЗЕННАЯ ПОЛІТЫЧНА-ЭКОНАМІЧНАЯ І ЛІТЭРАТУРНАЯ ГАЗЭТА.

ГОД ВЫДАНЬНЯ I.
Падпіска на 1 м-ц з перасыл. 15 р. без перас. 12 р.
АБВЕСТКІ: на 4-й страніцы прымаюцца па усіх мовах па 2 мк. за радок пэтыту.
Газэта выходзіць штодня, апроч дзен пасьлясьвяточных.
Рэдакцыя і Кантора: Менск, Міцкевічава вул., Беларускі Дом (б. Юбілейны).
Рэдактар прымае ад 12—1 гадз. Кантора адчынена ад 9 да 2 гад. і ад 5 да 7 гад.
Рукапісы павінны быць чытэльна напісаны.
Аплата прынятых рукапісау залежыць ад рэдакцыі.
Рукапісы назад не выдаюцца.
ЦАНА 1 МАРК.

№ 38 (65). Менск, Чацьвер 4 сьнежня 1919 г. № 38 (65).

ГРУГАНЬНЕ.

„Плебісцыт" на беларускіх землях, занятых польскім войскам, будзе! Пастанова аб гэтым прынята Варшаускім Соймам 25 лістапада г. г.

„Гонар" ініцыятывы і правядзеньня гэтай пастановы належыць Людова-Нацыянальнай Сувязі, з кс. Лютаслаускім на чале.

Пытаньне аб плебісцыце на „усходніх землях" хаця праведзено было праз сойм энэргічна і шпарка, — падгатаулялося, аднак дауно і правай прэсай і усялякімі асабістымі урадовымі і поуурадовымі асьвядчэньнямі.

Пасол Камянецкі робячы, напрыклад, справаздачу аб сваім побыце на Беларусі і Літве, казау што групы, з якімі яму прыходзілося спатыкацца у гэтых краех апрача палякоу—жыдоуская, беларуская, расійская і „навет татарская"—што групы гэтые, а прынамсі паважные іх часьці, гатовы прызнаць сябе законапаслушнымі падданымі польскага гаспадарства у замену за роунапраунасьць... На гэтых землях плебісцыт саусім лішні, бо рэзультат яго наперад можна сказаць, што будзе на нашую (польск. гасп. *Аут.*) карысьць"..

Гэнэральны Камісар Усходніх зямель п. Асмалоускі на пасяданьні адміністрацыйнай камісіі 29 кастрычніка так сама запэуняу, што „беларускіе мужыкі скрозь дабіваюцца польскіх школау, так што дагэтуль удалося з'організаваць толькі 80 беларускіх школау і што „люднасьць усходніх зямель бязсспрэчна цягне да Польшчы. Саусім пэуна, што у разе плебісцыту амаль уся люднасьць выкажацца за Польшчу. Навет у праваслауных беларусау, праваслаунага духавенства і ліцьвіноу есьць моцны пацяг да Польшчы".

За такімі асабістымі засьвядчэньмямі ішлі інформацыі у газэтах і, мінаючы правую варшаускую прэсу, навет кракоускі „Czas" падавау, што, насяленьне гродзенскай, віленскай і заходніх паветау менскай губэрняу ... „хоча быць зараз-жа прылучаным да Польшчы і хіба гвалтам яго можна будзе далучыць да якой небудзь літвацкай, ці беларускай дзяржаве" (292).

Так сама і у Сойме у часе апошняга разгляду пытаньня пасол Загорскі (N. Z. R.) асьведчыу, што вярнуушыся з „усходніх зямель" ён саусім перакананы, што воля тутэйшага народу-не паноу-абшарнікау, але сялян і работнікау хоча зьліцца з польскай айчынай не на праве федэрацыі, але на праве прылучэньня да Польшчы. „Калі, казау ён, ня зробім гэтага мы, дык люднасьць гэтая, як асьвядчае на сходах, сама схопіцца за бронь".

Для тых, хто на усю гэту справу углядауся асьцярожна, баючыся укрытых у плебісцыце анэксыйных замыслау, і у Сойме і па за соймам высоувауся довад, што так-жа чатырохлетнім соймам было узаконена далучаньне Вялікага Княства Літоускага да Польшчы і што прылучэньне „усходніх зямель" да інкорпарацыяй Рэчы Паспалітай Польскай ня есьць іх захопліваньнем, але толькі зваротам.

Маючы цяпер вынік гэтай падгатоучай работы, можна сказаць, што справа асьляпленьня соймавай большасьці на карысьць плебісцыту, каму гэта трэба было удалася.

Не без дэмагогіі, разумеецца, без каторай цяпер не абходзяцца навет і ксяндзы у Польскай Рэспубліцэ. Так кс. Лютаслаускі, гаворачы аб гэтай справе 21 лістапада у сойме адну часьць сваей прамовы пачау у гэткі спосаб: „Мы уважаем, што робім тамака (на Літ.-Бел. землях. *Аут*) на сваім грунце. Польская Рэчпаспалітая ніколі не зракалася гэных зямель і не па чужое выцягвае руку, калі здабыла Вільню і Менск, але варочаецца да сваей вотчыны". І схапіушыся, што пасьля гэтага можа паустаць пытаньне—на што-ж тагды плэбісцыт?—„паправіуся" далей тлумачэньнем, што *у XX веку мы лічым канечным у другі раз запытацца згоды гэтай люднасьці, каб засьведчыла, што ей добра было у Рэчы паспалітай і што ненавідзіць няволю, якая яе ад Рэчы паспалітай адарвала.* Стэнограмма ня кажа, пачырванеу ці не пры гэтым паважаны духоунік хаця подлуг нашага погляду сумленнай асобе было ад чаго пачырванець.

Але ніхто з гэтых паноу, поруч з статыстыкай, напрыкл., беларускіх школау, каторые удалося адчыніць на „усходніх землях", не падау статыстыкі тых беларускіх школау, каторые удалося не адчыніць, дзякуючы стараньням п. п. школьных інспэктароу на Горадзеншчыне, Віленшчыне і Меншчыне, і, наагул усіх налта цікавых драбніцау у справе організацыі школы на „усходніх землях". Цікавячыся сяганьнем люднасьці „усходніх зямель" да шчасьлівага бытаваньня на праве законапаслушнасьці у мацеры Польшчы ні п. п. паслы, ні тые, хто шырыу іх інформацыі, не патурбаваліся азнаеміць польскае грамадзянство і Сойм, як сябе пачувае беларуская люднасьць анэктаваных паветау Горадзеншчыны. За плячыма цяперашняй адміністрацыі яна маучыць, бо... „шчасьлівых ужывае дзен". Шкода толькі, што весткі аб гэтым „шчасьці" амаль не даходзяць да польскага грамадзянства.

І вось затым сталося! наперакор усякім там пунктам „аб якіх, праўду кажучы, па усіх сталіцах ужо і думаць забыліся, сталая вялікая неабдуманнасьць. Першы вольны Сойм з мертвых устаушай Польшчы схіліуся на бок няпрауды, на бок разарваньня Беларусі і крыуды для беларускага народу.

Аднак нас гэта не павінно выводзіць з раунавагі. Неаблуманнасьць Сойму ня есьць правіннасьць народу. Факт ухвалы Сойму аб плебісцыце знамянуе сабой толькі, што новая Польшча не справілася яшчэ з старым груганьнем, каторае цяпер, „у XX веку", яшчэ круціцца над ей і з сваіх крыльяу страсае на яе ясные шаты забыты ужо людзьмі пыл спосабау будаваньня дзяржавы з XVII і XVIII в. в. Груганьне гэтае навет і не шчыра-польскае. У годы вышэйшы часьця польскай дзяржавы яны у ва усіх трох заборах працавалі у большай згодзе з непрыяцелямі польскага народу і былі да іх шчырэйшые, чым да яго самога. Некалі, будучы законапаслушнымі падданымі Мікалая II, Вільгельма II, Францішка-Язэпа яны для спакою і шчасьця сваіх расійскай царскай і аустрыяцкай бацькаушчыны за пасольскіе дыэты і абшарніцкіе даходы прадавалі свой народ; цяпер, калі вольнасьць Польшчы адваевана ня іхнімі рукамі і наперакор іхняй шкоднай працы, яны зьляцеліся на Польшчу і парабіліся патрыетамі і маючы багаты дасьлед у гэтым няуласьнім народзе, пачынаюць крыудзіць суседніе народы.

Паміж кс. Лютаслаускім, напр., епіскапам Еулогіем, п. п. Р. Дмоускім, ці Грабскім і Маклаковым (царскім міністрам) і Пурышкевічам няма настолькі глыбокай розьніцы у перакананьнях, каторая не дазволіла-б ім часамі зблізіцца і супольна працаваць для „агульнага дабра".

Не адзін быушы дзеяч з расійскага чарнасотніцка-нацыяналістычнага табару, седзячы цяпер без работы і прыглядаючыся да працы сваіх даунейшых прыяцеляу, кажа сабе з захапленьнем у душы, што у гэтай працы есьць „рускі дух", што ад яе „Русью пахне".

Польскі народ хутка так-сама пачуе гэты дух,—хай толькі яму трошкі разьвязуцца рукі з усякімі матэр'яльнымі і іншымі клопатамі і тады п. п. груганьне займуць адпаведнае сабе месцо, чучалау на паліцах музэяу па гісторыі чалавечнай зоольогіі, а іх політыка астанецца толькі як карооценькі кавалачак з разьдзелу гісторыі аб упадку добрых звычаяу у Польшчы, упадку, каторы не зачапіу аднак самога народу і ніколі яго не характэрызавау.

Плебісцыт, каторы эндэкі будуць праводзіць на беларуска-літоускіх абшарах, — глупство якое ня будзе мець жаднага значэньня для будучыны беларускага народу і пасварыць яго з народам польскім. Раней ці пазьней пацерпяць ад яго адны толькі груганы, каторые цяпер аб ім так клапоцяцца.

П.

АПОШНІЕ НАВІНЫ.

Паведамленьне украінскага прэс-бюро.

ВАРШАВА, 2-XII. Украінскае бюро друку паведамляе: Камандуючым надднепроуская арміяй назначан Цюцюнік. Начальнікам штабу—гэнэрал Сінадер. Усе галіцыйскіе войскі увайшлі у склад украінскай арміі і знаходзяцца пад яе камандаваньнем.

Хэрсон, Мікалаеу, Кацярынаслау, Марыупаль, Бердзянск і Аляксандраускі заняты войскамі Махно, маючымі у сваем ліку 30.000 штык. У. Цяпер яго войскі ідуць на Адэсу.

Паустанскі рух на Палтаушчыне, Кацярынаслаушчыне і Кеуншчыне мае соцыяльна-нацыянальны характар і у хуткім часе ліквідуе расійскую рэакцыю на Украіне.

Конфэрэнцыя у Юрьеве.

ВАРШАВА, 2-XII. У Юрьеве адбываецца конфэрэнцыя прадстаунікоу Латвіі і Эстоніі, на каторай рашыці не высьці з бальшавікамі перагаворау аб міры або пераміры, а толькі весьці перагаворы аб абмене ваенна-палоннымі.

На конфэрэнцыі быу з інформацыйнымі мэтамі прадстаунік польскага ваеннага камандаваньня.

Быу так-сама на конфэрэнцыі і прадстаунік Літвы—д-р Шлубас, каторы рэзка крытыкавау палітыку Польшчы.

Аб перагаворах з бальшавікамі.

„N. Wiener Iurnal" перадае, што конфэрэнцыя паміж прадстаунікамі Антанты і савецкай Расіі адбудзецца у Празе. Старшынею конфэрэнцыі мае быць назначан Масарык, добра знаёмы з „русскім" пытаньнем.

Польшча без кабінэту міністрау.

Падача усяго кабінэту у дымісыю апрача Падэрэускага паставіла прэм'ера у цяжкім становішчы. Прэм'ер меу доугую размову з дзяржауным шэфам. Бачушы, што п. Пілсудзкі прыняу дымісыю кабінэту, не упамінаючы аб ролі прэм'ера, Падэрэускі з гэтага вышау, што яму трэба тварыць новы кабінэт.

Як трацяцца нашые сілы.

Калі мы глянем на ход грамадзянскай працы, то пабачым цікавае зьявішчо. Колькі організацыяу у нас перавярнулося! Таварыствы, саюзы, гурткі, выдавецтвы, трупы артыстычные, камітэты,—усе гэта мігалося, як у калейдаскопе і зьнікало у цягу жыцьця. Кожны організатар ці гурток організатарау, думау адразу, як той казачны багатыр, зрушыць зямлю. А тым часам, на зямлі і знаку не аставалося: праца зараз жа прыпынялася, організацыя раскідалася. Тые-ж людзі закладвалі другую організацыю, але і у другі раз было тое самае. Некаторым людзям так спадабалася гэтая работа, што яны трацяць усю сілу на організацыю—часам, папраудзе сказаць, няведама чаго. Нешта робяць, каб зараз-жа перарабляць.

Многіе, так званые, дзеячы, апрача гэтае, другой работы ня ведаюць!

Падобен робіцца чалавек да калякоткі, што тарахціць тагды, калі яе закруцілі і выдае гукі, якіх ня можна разабраць. Ен усе гаворыць, навучае, гдзе трэба і гдзе ня трэба, носіцца, як пантафлева пошта, і думае, што робіць вялікае дзело. А сапрауды выходзіць, што ен толькі Даніло-Гаврыло, аутамат. Урэшце усе-ж такі спружына выйдзе, і язык стане.

Ня у лепшым становішчы людзі, якіе хапаюцца не за сваю працу, хапаюцца за тое што цяжэй за іх сілу. Такіх здарэньняу гэтак сама многа на нашых вачах. Ад людзей, нават здольных і энэргічных, часта пачуеш такое прызнаньне: „Гэтая праца мяне не здавальняе; у мяне есьць вялікіе, моцные парываньні, яны цягнуць мяне далей“. Рванецца уперад і адразу закапаецца носам. Посьле наракае на усіх і на усе, шукаючы вінаватага, таго, хто ня дау выявіць тых парываньняу душы. Шукаючы сабе высокай адпаведнай працы, згубіць ен апошні глузд. Запрауды, неяк сьмешна, калі у чалавека яшчэ малако на губах не абсохло, а ен на міністэрскі портфель пазірае.

Шмат дарэмна трацяцца сілы праз нецярплівасьць. Каб да усякае працы дакладалося увесь час столькі сілы, колькі дакладаецца спачатку, мы напэуна ня былі-б сьведкамі цяперашніх здарэньняу дэзорганізацыі.

Есьць чаго баяцца і асьцярагацца, калі пабачыць, што такіх людзей есьць многа, і правa ненормальнасьці мае негдзе сваю крыніцу.

Разумеецца, што тут не гаворыцца аб людзях нячыстай рукі ці авантурыстах, якіе часта уносяць дэзорганізацыю. Гэтые людзі выплываюць з другіх, брудных крыніц. Тут маюцца на увазе людзі сумленные, як кажуць, ідэйные інтэлігэнты. З іх, мабыць, добрая палавіна бадзяецца бяз дзела, хапаецца не за свае, снуе з места у места з організацыі у організацыю і не памагае, а псуе агульную працу.

Чаму яно так? чаму жыве у нас столькі непатрэбшчыны, балючых страмякау. Гдзе тая крыніца, што поіць нас атрутаю?

І ці гэта усе народы перажываюць такую хвор, ці толькі выпала на нашую долю?

Трудна адразу адказаць на запытаньні. Трудна найці і паказаць тую крыніцу хворасьці. Крыніца гэта патаемная, нявідочная. Яе трэба доуга шукаць.

Адно толькі цяпер ясна і відочна, што гэтая ненормальнасьць страшэнна псуе нашу агульную працу, дрэнна адбіваецца у жыцьці. Мы сілу трацім, нават многа, але скуткау мала. „Мы ходзім, спатыкаемся, бадзяемся, як п'яные“.

Ці ня лепей бы было, заміж таго, каб швэндацца бяз дзела з аднаго места у другое, пачынаць дзело і ніколі да канца не даводзіць, выдаваць энэргію з языка у паветро, шукаць багатырскай працы,—ці ня лепей было-б заміж усяго гэтага заняцца меншаю, але ня менш карыснаю працаю, браць тое, што не пераважыць нашые сілы. Працы-ж дробнае вельмі і вельмі многа, яе знойдзеш усюды: у месьце, у мястэчку, у весцы, у школе, дома, з старымі, з малымі.

Навучы аднаго—двох чалавек, адчыні аму вочы, пакажы дарогу—і ты зробіш ужо вялікае дзело, бо гэта работа цьвердая, моцная.

Трэба шукаць дапамогу у народу, бяручы адтуль новые, сьвежые сілы. Гэта трэба рабіць цярпліва, заложна, але неадкладна і беспераpыуна. Тагды будзем мець цэмэнтны грунт пад нагамі.

А крыніцу хворасьці нашае трэба найці й ачысьціць. **М—ч.**

Палітычные весткі.

Англія и Польшча.

„Нов. Подз.“ паведамляюць, што з Парыжу адтрыманы пэуные весткі, што Англія прапанавала вышэйшай радзе у Парыжы вымагаць ад Польшчы, каб яна згадзілася назусім не пераняць усходнюю Галічыну, а у праціуным выпадку каб Польшчы не далі заходніх провінцыяу, каторые цяпер забіраюць у Прусау. Пры гэтым Англія заявіла, што калі вышэйшая рада не паставіць Польшчы гэтага вымаганьня, тады Англія адзавець свайго прадстауніка з вышэйшай рады.

За ваенную рэволюцыю у Італіі.

Агэнтура „Стэфанія“ паведамляе, што у цэлым радзе гарадоу выкрылі ваенны згавор, каторы дамагаецца утварыць у Італіі ваенную дыктатуру з Д'Анунцыо на чале. Наогул Італія знаходзіцца у крытычным становішчы, бо з другога боку рабочые вымагаюць соцыялістычнага перавароту.

Перад рэспубліканскай рэволюцыяй у Румыніі.

„Гавас“ паведамляе з Парыжу што рэспубліканскі рух, каторы кіруецца праз Таке Іонэску і гэнэрала Авэрэску, ужо абхапіу усю Румынію і пашыраецца на Бесарабіі, Трансыльваніі і Букавіне і прымае небясьпечные для дынастыі формы.

Кронпрынц Рупрэхт кандыдат на прэзыдэнта.

Клерыкальная нямецкая газэта „Пост“ паведамляе, што каталіцкіе кругі у Нямеччыне думаюць зусім шчыра выставіць як кандыдата на прэзыдэнта нямецкай рэспублікі бышага баварскага кронпрынца Рупрэхта.

Ангельскіе часопісы аб мірных перагаворах з бальшавікамі.

„Обсэрвэр“ піша, што пасьля спроб міру Балтыцкіх дзяржау дальнейшая інтэрвэнцыя у Расіі ня толькі дарэмная праца, але проста праступак і гэтаму павінен наступіць канец. Урад Льойд-Джорджа ня хоча вясьці далей такой палітыкі. Так-сама ніякі другі урад гэтага рабіць ня будзе. Ніякая партыя у краю, нават самая малая група партыі, ня будзе падтрымліваць такой палітыкі. Нават ня прыходзіць на думку, каб які-кольвек кандыдат парлямэнту выказауся за інтэрвэнцыю у Расіі. Гэтае пытаньне ужо спынено.

Орган Льорда Родгэмэра „Дэі Сэндэр Піктгол“ піша: „Мы ніколі не падойдзем да міру, калі Англія не перастане падтрымліваць ваенных авантурау у Расіі, дырэктыуна або індырэктыуна“.

„Нью Стэйстмэн“ і „Дайлі Гэрольд“ пішуць: „Усясьветнае эканамічнае становішчо вымагае міра з Расіяй. Варункі жыцьця у краю у лютым могуць зрабіцца надзвычайна крытычнымі. Надзеі у Амэрыцы на будучы ураджай кепскіе. Фінансы у многіх краёх зруйнованы“.

Урад Колчака падау у адстауку.

У варшаускіх палітычных кругах адтрымана вестка аб тым, што урад Колчака у Іркуцку падауся у дымісыю.

У панстве Дэнікіна.

Вядомы дзеяч сыяністау п. Дызэнгоф з Адэсы і дэлегат з Растова паведамляе аб кепскім становішчы жыдоу пад Колчаком, дзе пачалі аднауляцца усе старые царскіе абмяжаваньні для жыдоу, як напрыклад, процэнтная норма у школах і выдаленьне жыдоускіх афіцэрау з арміі.

Паведамляюць, што у пачатку кастрычніка быу арыштаваны у Кіеве вядомы жыдоускі соцыялістычны дзеяч, д-р М. Зільбэрфарб, б. міністар жыдоускіх спрау на Украіне.

У Польшчы.

Цукер з Турцыі.

Кіло цукру у Турцыі каштуе 4 маркі і 50 фэнігау. Дзеля гэтага проэктуецца закупіць цукер у Турцыі і дзеля гэтае мэты проэктуецца навязаць зносіны з гандлевымі фірмамі у Константынопале.

Панскіе рахункі.

З Вегроускага округу паведамляюць, што земляуласьнікі у Слосках і Яблане за выбіраньне бульбы і морквы з поля ніякім чынам не хацелі плаціць болей 2 марак у дзень. Разумеецца, што гэткіх танных падзеньнікау не знайшлі і болей 50 маргоу бульбы, морквы і буракоу памерзлі.

ПА ВАЛАЧОБНАМУ.

(Канец).

Пакінуушы пасэсара, Адасева кампанія абышла яшчэ хат колькі ды стала зьбірацца дадому. Усе адразу загаманілі, што ужо хадзіць даволі,—пара дзяліць валачобнае. Сталі раіцца, у чыю хату пайці, каб падрахаваць валачобнае. Згадзіліся на тым, што для гэтай справы лепшага месца няма, як хата Вочытавай Труды.

— У іх нікога дома няма,—сказау хтосьці:—паехалі у госьці,—адна старая Труда на печы.

Бышая тут унучка Труды, падцьвердзіла гэта, і усе шпарка павярнуліся і пашлі. На дарозе затрымау іх Сьцяцок Атось, зачыняушы вакно, і папрасіу засьпяваць хоць адну песеньку яго Юрачку. Юрачка быу адзін сын у Сьцяцка сярод кучы дачок. Сьцяцок насіуся з сваім Юрачкам, як з пісанай торбай, і ня мог нахваліцца ім. Ен кожнаму расказвау пра яго, выхваляу яго недзяціные здольнасьці і не зьвяртау увагі на тое, што людзі кпяць і рыскаляюцца. Раз, каля манапольні, зайшла гутарка пра разумных і пісьменных. Сьцяцок, дачакаушы зручнага мамэнту, умяшауся у гаворку і сказау:

— Вы кажаце—пісьменны... Гэта відаць з маленства. Вот мой Юрка, прымерам кажучы,—дык зразу відаць, што будзе разумны і пісьменны. Уваходжу я раз у хату, аж ен разьліу крупнік на стале, сеу ды пальцам піша...

Людзі аж пакладіся со сьмеху, а потым разьнесьлі славу пра Сьцяцка і яго Юрачку па цэламу сьвету, шмат чаго дадаушы ад сябе.

Прасьпяваушы Атосю адчэпнага, кампанія нідзе ужо болей ня спынялася і пашла проста да хаты. Адась ішоу разам і пачувау некі смутак і нездавальненьне. Шкода было, што так скора усе скончылося. Ен-бы рад быу хадзіць седня цэлую ноч. Тым часам, трэба было пакідаць кампанью ды йці дадому, бо у хаце, пры сьвятле, ен будзе толькі замінаць ім. Але разставацца не хацелося і, пры думцы аб гэтым, ныло на сэрцы. І ен ішоу далей, пільнуючы, каб ня страціць з вока Зосі, каторая, як магнусам, выцегнула яго з дому і прыкавала да сябе усе яго думкі.

Адась увесь час трымауся воддаль ад Зосі і толькі цікавау за ею, а цяпер падбавіу шагу, парауняуся і пайшоу побач з ею. Яна гэта прыкмеціла і наумысьля зьменшыла крок, каб астацца крыху з-заду ад кампаньні. Валачобнікі, ідучы, гаварылі, сьмяяліся, жартавалі, але Адась не прамовіу да Зосі ніводнага слова. Маучала і яна, і толькі зрэдку перакідалася словам з тым, хто да яе зьвяртауся. Адасю падабалося, што яна сама ні з кім не загаварвала, але сам загаварыць да яе не адважвауся. У яго нямеу язык і усе словы вылятаді з галавы, як толькі намервауся што-нібудзь сказаць. Ен напружау усе свае думкі, каб што небудзь прыдумаць, з чаго-б пачаць гаворку, але нічога ня выходзіло. Усе словы рабіліся ня цікавымі і пустымі, нявартымі увагі. Ен ішоу і зайздросьціу тым хлопцам, што так весела і удала сьмяшылі дзяучат і усю кампаньню.

Зося пачувала на сабе увагу Адася і мімавольна трымалася крошку іначай, як-бы гэта было без яго. Прыкмячау гэта і Адась, шчыльней захіляючы паліто, бо увесь трымцеу ад унутранога хваляваньня. Яго апанавау неспадзяваны холад. Былі мамэнты, што ен баяуся, каб да яго не загаварыла Зося ці хоць-бы хто іншы, бо адказаць-бы ен ня змог ад праняушых яго дрыжыкау. Язык ацерп і адзервянеу. Рукі пахаладзелі і шорхлі, а сам ен здавауся самому сабе спружынай, напятай да апошняй магчымасьці. Тым часам Зося спакойна, як здавалося Адасю, ішла поплеч з ім, нешта думала свае і кідалася у вочы яму сваею белаю хусткаю на галаве і чорным мантонам, зграбна аблягаушым яе маладзенькі дзявочы стан.

Увайшлі у двор. Скрыпнула закрутка у дзьвярох, і валачобнікі шухнулі у сені. За імі пашла і Зося. Адась неяк само сабою схапіу Зосю за руку і затрымау. Яна лагодна падалася назад, не аднімаючы рукі. Адась сьціснуу яе невялічкую, крыху шорсткую ад работы, руку, і потым сам не памятае, як апыніуся з Зосяй у канцы двара, каля паркану, за каторым чарнелося голае гальле дрэвау у садку.

— Зося!—сказау засмаглым голасам Адась.

— Што?—шопатам адазвалася яна.

— Мілая, радасьць мая, сэрца мае!—гарача загаварыу ен, абняушы яе за стан і туля да сябе. Яна падатна хілілася і трымала яго за другую руку. Адась мякка прытуліу дзяучыну да грудзей і абняу за шыю. Галава яе схілілася Адасю на грудзі, а ціхі подых абдау твар Адасяу прыемнай цеплатою. У Адася патуманело у ваччу. Ен мацней абняу яе за шыю і пацалавау у шчоку. Стала саусім цемна, і галава салодка закружылася. Адась пераступіу з нагі на ногу, каб не паваліцца, бо нявымоуна салодкая млосьць разьлілася па усяму яго целу. Губы утрымалі пацалунак мяккі, як шоук, і салодка кальнуушы у самае сэрца. Адвяваючы, ончуп шчакі расплыуся па сэрцы і агарнуу яго душу пачуваньнем шчасьця, што здараецца толькі раз і не паутараецца у жыцьці ніколі.

...ожны беларус павінен мець за сьвяты абавязак чытаць сваю родную штадзенную газэту і пашыраць яе між сваімі знаемымі.

Соцыяль-дэмократыя і нацыянальнае гаспадарство.

II.

(Канец).

Цяжка і немагчыма на газэтных ...стох прывясьці безканечные аргумэнтацыі Каутскага у карысьць нацыянальнага самаазначэньня народау. Ня можам аднак-жэ не адзначыць, што у першай часьці ...ошняй сваей работы па нацыянальнаму пытаньню „Вызваленьне ...цыянальнасьцяу“ (пераклад Ла...сона, Петраградзкае выда-во ...ига“ 1918 г.), напісанай усяго ...кі у 1917 г., у прадмове Каут...анчае так: „Я пастараюся па ...ымасьці хутчэй скончыць гэ...бедзьве часьці. Аднак-жа, ні...че ашчасьлівіло-б мяне болей, ...згласны мір, асновавы на ...ыпе: „жыві і жыць давай дру...— мір, наступленьне якога ...о-б беспрадметным і лішнім ...еньне працягу вось гэтай ра...

„Вызваленьні нацыянальнась... Каутскі заяуляе, што за тэ...ю данага народу соц.-дэмо...я павінна прызнаваць толькі ...эрыторыю, якая ім абрабляец...ле ж ніколі ня тую, над якою ...*анує*, ці ею *уладае*. Ангельскіе ...мецкіе кольоніі за дзесяткі ты... верст ад Брытаніі і Нямеччы... дзе-нібудзь у Азіі; пануюць і ...аюць там гэтые дзяржавы, ...к гэта не зямля ангельцау і ...ццау, а зямля падняволеных ...яцкіх народау, якіе самі (а не ...ельцы і ня немцы) сваю зямлю ...абляюць.

Каутскі разглядае нацыю, як ...*ыковую грамаду*, грамаду людзей, ...звязаную агульнасьцю мовы, а не ...ульнасьцю льосу.

...бывшай Расіі было вельмі ... (каля 150 народау; сколькі ...адным Каукаве і у Сыбіры!), ...стые народы былі зьвязаны ...насьцю льосу, аднакава стаг...пад прэсам політычнага бяс...я і паляк, і беларус, і украі... і велікарус, і грузін і латыш... Як думалі, і думаюць яшчэ і цяпер маскоускіе імпэрыялісты, усе народы былай Расіі складаюць адну, нібыто, рускую нацыю. Але-ж рэволюцыя паказала, што гэта ня так, што разам з упадам політычнага гвалтауніцкага рэжыму маскавіцкай бюрократыі упалі пад ногі вызваленым народам праіржавеушые ланцугі іх нацыянальнага гнету; кожны народ пачау сэпаравацца ад былшага жахоунага політычнага цэнтру: Петраграду, Масквы. Соцыялісты, былых пад няволяю, народау мусілі ісьці (ды й мусяць яшчэ) на шаленые компромісы з сваей нацыянальнай буржуазіяй, прытупляючы кляса-вую барацьбу унутры сваей нацыі. Наглые маскоускіе імпэрыялісты інады навет пад ярлычком соцыялістау (Савінкоу, Аuксенцьеу), манючыся адрадзіць „Великую Россию“ ці там іншые рэакцыянэры (Дэнікін) боручыся за „единую, неделимую“ толькі адцягваюць момэнт пляновай, організованай барацьбы клясау унутры вызваленых нацыяу. Усялякіе „российские партии“, хаця-б яны называліся соцыялістычнымі, у нас на Беларусі, наша беларуская соцыяль-дэмократыя павінна лічыць *рэакцыйнымі*, бо яны йдуць ня уперад, а назад да ідэалу іх,—не соцыялізму, як часам яны гаворадь, а да „единой, неделимой России“, якая магла быць толькі абсолютнай монархіяй.

Толькі на сваей мове шырокіе бяднейшые слаі таго, ці іншага народу могуць пазнаць хоць крошкі яркага сьвету сучаснай культуры, могуць зразумець істоту свайго соцыяльнага палажэньня і далучыцца да міжнароднага рабочага руху, што ідзе да сьветлага царства соцыялізму, ідзе паціху, але упарта і пэуна.

„Памагаць прыгнечаным,—кажа Каутскі,—і не пакідаць іх на сваволю льосу,—вось моральны абавязак кожнага, хто, як мае быць, дэмократ. Ен наурад ці адлучыцца ад прыгнечанай нацыі, навет і у тым выпадку, калі б гэта пашырыло яго працаздольнасьць. Перамена нацыянальнасьці пры такіх умовах набірае характар бязсорамнага карьерызму“.

Гэткі вывад вялікага апостала соцыялізму, вывад абсолютна просты і кожнаму ясны павінна вечна памятаць беларуская соцыяль-дэмократыя. Яе мэты і утварэньне незалежнай беларускай рэспублікі ня есьць дзьве паасобные рэчы.

Уперад за самаазначэньне свайго народу, за яго політычную незалежнасьць, за *клясавые інтарэсы* яго, бо народ беларускі—гэта бедные масы *пролетарыяу і поупролетарыяу*,—які, адбудаваушы дзяржаву, сваю ніколі ня стане уполе... дарогі пролетарыяту усіх кра... усіх народау.

Ніхто ня мае права панаві... над зямлею нашага народу, я... адвеку ен *засяляе* і *абрабляе* сва... працаю, якую аплакау ен у пе... нях нядолі сваей, на якой вы... пакуту шматгадовую, дзе ен ... права быць *суверэнным* (ні ад к... незалежным) гаспадаром.

Політычна - дзяржаунач... насьць беларускага наро... я... незалежная рэспубліка—вось сяго... няшняя задача беларуска... соцыял... дэмократыі.

Кр...уцоу Макар.

Памяці артысты Рамуальда Жакоускага.

Невялічкім хлапчуком знали Г. Жакоускага. Сірата хадзіу у школу, вучыуся і змагауся з гарчэлай доляй, што дасталася яму сіраце, але сілы не хапіло ісьці за навукай, прышлося спыніцца.

Артыста маніла сцэна. Абдараны прыродай асаблівай здольнасьцю, ен далучыуся у 1917 г. да Беларускай трупы істнуючай у Менску, гдзе адразу зьвярнуу на сябе увагу.

Хацелося быць, хацелося бачыць артысту Жакоускага, хацелося чуць яго голас у тые дні, калі выступау на сцэне. Гэта быу праудзівы мастак, загартаваны бядацкім жыцьцем, каторы праудзіва рысавау жыцьце абяздоленага беларускага народу. Ім можна было хваліцца, яго можна было ставіць у рады лепшых сыноу нашай Бацькаушчыны.

У пачатку 1919 г., калі праз тэрор пануючы у Менску, спынілі працу усе тэатры, і калі прывід голаду пагражау яму і яго матцы, ен наважыу перайсьці бальшавіцкі фронт, каб уцячы у Вільню, што яму з вялікімі перашкодамі удалося.

Зарабляючы у Вільні на пражыцьце, ен нудзіуся аб матцы, пакінутай у Менску і заужды мысліу прыехаць, каб дапамагчы ей.

Праз 7 месяцау разлукі ен убачыуся з маткай і пачуу тые сумные апавяда... маткі, якіе е... прышлося пе...кыць праз час ра... лукі.

Патрэбна была помач, патрэбн... былі грошы, каб адагнаць прыві... голаду, каторы увесь час панава... тут, але нічога гэтага на разе н... было і у прышласьці также.

Маладое сэрцо не вытрымало... падалося.

У пакінутай на стале запісцы ен пісау: дарагая мамачка, не плачце і не шкадуйце мяне, так быць павінна, а у вершы, каторы также напісау у дзень сьмерці давоздіу бядацкае жыцьце і тую славу, каторую ня хоча ен прыймаць, бо не патрэбна яна яму.

Быць можа ен і ня мысьліу раптоуна паміраць, бо у дзень сьмерці пісау яшчэ ролю, каторую брауся выпауніць у блізкіх днях, але пануючая цемная сіла узяла верх над маладою душою і захо... дам слонца і га сьнежня сагнала яе з гэтага шэрага сьвету.

Так сьпі наш дарагі таварыш, няхай табе прыхільна будзе родная зямелька, як ты быу прыхільны да яе. Няхай табе вясною пачшкі запяюць той гымн, аб каторым ты заужды лбау, усхваляючы у словах яго дарагую Бацькаушчыну. Няхай табе векавые елкі шэпчуць чароуные казкі з родных загонау, а дзеці Беларускага Народу цябе лірніка не запомняць.

Артысты-супрацоунікі.

...сьце, гэта шчасьце, любошчы“,—як праз ...праняслося у яго у галаве, і ен загаварыу ...й усею сваею істотай, як малітву:

— Радасьць мая, шчасьце мае, птушка ...Зоська мая мілая! Я люблю, я цябе люблю!..

...Зося маучала, апусьціушы рукі, спачутна ...ныся у яго абоймы, у яго моцнае, мала...ньне. Галава яе даходзіла да яго твару, ...ушые з-пад хусткі валасы кранулі ...дась ахапіу яе галаву рукамі і стау ...у валасы, у вочы, у абедзьве шчочкі ...малачым голасам пытауся:

—Ці любіш ты мяне? Ці любіш, галубка ...кажы, ягадка мая, шчасьце мае?

— Ты-ж мяне ня возьмеш... Кінеш ты ...е,—аказалася яна чуць чутным шэпатам.— ...остая, вясковая, а ты...

...Зоська мая, любка мая! Клянуся жыцьц... няхай праклянe мяне маці мая, калі ...! Скажы-ж, ці любіш ты мяне?

... усе бажыліся, а хто з вашага ... сястру? Параз'язджаліся па ...я на чужой старане...

..., я ня кіну! Ня кіну, любка мая! На... гэтак сама вясковая, а каб захацела, ...а-б за вашага Уладзю. Яна не захаце...я. Гэтак і ты... Ты гэта кажаш, бо ...мяне... Зоська, мілая мая, скажы, ці ...яне?

...довад з Касяю мабыць пракапау ...грунт у яе з-пад ног, бо далей ...лася, а цясьней прытулілася к яму, ...очы і шэпатам сказала:

...юблю... саколік ты мой!..

...спалохалася таго, што сказала, бо адхіснулася ад яго і прамовіла:

—Пойдзем дадому! Ужо позна...

Адась не ... Яму самому хацелася астацца аднаму, бо рваліся грудзі ад нахлынушых пачуцьцяу. Ен узяу яе за руку і сказау

— Хадзем!

Якраз скрыпнулі дзьверы у сенцах, і нечая постаць у белай хустцы высунулася на двор і стала разглядацца па баках. Мусіць валачобнікі трокнуліся, што няма іх у хаце, і хтось цікавы выскачыу паглядзець. Адась з Зосяй спыніліся і нахіліліся пад стрэху у цемны бок. Але дзьверы зноу стукнулі, і постаць у белай хустцы зьнікла.

У хаце гарэу агонь. Праходзячы пауз вокны, Адась угледзіу, што усе валачобнікі былі кале стала. На стале гарэла газьніца, пускаючы уверх доугі хвост чорнага дыму. Стол быу засланы белым абрусам, а на стале, каля газьніцы, ляжалі яйкі, ахварбованые у розны колер. Найбольш было чырвоных, але відаць былі і белые, напэуна сырые. За сталом сядзелі хлопцы і смалілі цыгаркі. Дзяучаты стаялі. Двое хлопцау, унурыушыся за сталом, нешта лічылі. „Грошы мусіць“,—падумау Адась.

За усю падарож да Зосінай хаты Адась не прагаварыу ніводнага слова. Маучала і Зося. Яны разумелі сябе бяз слоу. Адась трымау Зосю за руку і ціхенька паціскау. Яна адказвала яму тым-жа. Адась хацеу быу узяць яе пад руку, але саромяуся, каб ня вышло па панску. Хвальш і ненатуральнасьць была цяпер працiуна.

Так яны прышлі у двор. У двары, кале дзьвярэй, разьвіталіся. Ужо пераступіушы парог, Зося затрымалася і сказала:

— Прыходзь, Адась, заутра увечар к нам на прызбу. Будуць дзяучаты...

— Прыду!—сказау ен.—Бывай здарова!

— Хадзі здароу,—адказала яна і замкнула дзьверы.

Сяло ужо ... конец. Небо праясьнілося, і паказаліся зоры. Крыху пахаладнело. Узышоушы на грудок, Адась пачуу, што у засьценку яшчэ сьпявалі. Там звычаі былі іначшые. Валачобнікау зьбіралася адна кампаньня, каторая абходзіла усе хаты. Там кожны гаспадар, посьле рацы, заклікау валачобнікау у хату і давау пачастунак. Валачобнікау надарaлі усім, чым хата багата: салам, яйкамі, каубасамі і грашыма. Па такіх шляхецкіх засьценках валачобнікі хадзілі да самага сьвету. Ужо Адась прышоу дадому, як там, мабыць вышаушы з хаты, зноу засьпявалі валачобную польскую песьню, бо жылі там адны каталікі:

Хрыстус з мартвых устае,
Нам на пшыклад дае,
Чэго мы пожондалі,
Тэго мы дачакалі.
Алелюя!

Дома усе спалі, як Адась увайшоу у хату. Ен зауважыу навет, што ужо Кася і тая спала.

Распрануушыся каля ашорстку, Адась пaціхеньку, каб не нарабіць груку, надышоу да свае пасьцелі і сеу. Усе яго цела ныло ад салодкай утомы. Сэрцо трапяталося у грудзях поунае ціхай радасьці. Неяк бяз дум, бяз жаднага замеру, саусім не спадзяваца для самога сябе, Адась сашчаміу на каленях рукі, абярнууся да абразоу у хаце і стау маліцца, выразна вымауляючы словы:

„Отчэ наш, іжэ есі на небесех! Да сьвяціцца імя Твае, да прыйдзет царсьвіе Твае, да будзет воля Твая, яко на небе, так і на зямлі“.

Залопау крыльлямі певень і засьпявау. Пачало разьвідняцца.

... 1919 ...   Язэп Лёсік.

...ЖЫЦЬЦЕ

...сьвята Увядзеньня Бо... ...чарговы нумар выйдзе у 5-га сьнежня.

...мястовай радзе, калі ...будуць скасованы, пач... ...пасядзеньні 10—15 студня. ...становішча м. Менску ...ня пеунае. Да гэтага ...ня выясьнено пытаньне ...удасца організаваць ...насяленьню прадуктау па ...харчы каторые дагэтуль ...харчовы аддзел, выда... ...тэлям і прытулкам. Заку... ...вялікімі партыямі хар... ...аддзел ня можа дзеля браку ...Прадукты, якіе паступаюць ...магістрату, ён, подлуг свай... ...зны прадукты прыв... ...сяртае гаспадаром. ...магістрат лічыць на тое, ...будзе перападзены для ...сярод насяленьня на карт... ...каторы павінен пасту... ...на аплавешчанаму збору. ...аддзеле округу выказы... ...упасьць, што гэтым хле... ...удасца забяспечыць насялень... ...Менскага округу па ...выдаць ад 5 да 7 фун... ...ня тыдзень. Аднак яшчэ ...як пройдзе збор.

...горад харчуецца палво... ...Але апошні усе болей зьмян... ...бо сяляне баяцца езьдзіць ...І тое што прадукты пата... ...апошнімі днямі, хутка, як ка... ...компэтэнтные асобы зьменіц... ...больш дарагоулай, чым ...да падзеньня цэн. ...фірмы з Варшавы. Додаі ...самалзправілі у Менс... ...прадстаунікоу каб даведацца ...можна адчыніць на Беларусі ...гэтые фірмы цікавяц... ...сырца на Беларусі, като... ...вывезьці у Поль...

...Жыдоуская абшчына у апошнім ...заслухала даклад аб ...у мястовую раду. Даклад... ...аб шмат непра... ...Абшчына прыняла ...рэзка пратэставаць про... ...жыдоуских прау, ...да таго, што 40% ...насяленьня ні сваі ув... ...выбарные сьпіскі. Аднак ...што касаецца выбарау ...жыдоускаму ...бо заняпне правіль... ...мястовай раст... ...крытычны момант, ...протэстуючы проці гэ... ...чыноуніка галоунага ...лічыць патрэб... ...мястовая рада як най... ...сваю працу.

...Дзянарская такое знаходзіцца ...упраулением округу ...

...сьвята Увядзеньня Бо... ...службы устаноу ...

...Штрафы у вялікім памеры ...аддзелам ...прамысловацы на рал... ...

наруменьне выданых уладай аба... вязковых пастановау.

Комунікацыя з Варшавай цяпер падтрымліваецца спэцыяльнымі цягнікамі, з каторымі прыбывае такжа пошта і газэты. У гэтых цягніках можна ехаць толькі па спэцыяльным дазваленьням ваеннай улады.

На біржы, у зьвязі з крызысам ураду у Варшаве, вельмі паменьшылася цана на польскіе маркі, за якіе плацяць 100 р. царск. за 122—125. Палі у цане і думскіе. Аднак прадауцы устрымліваюцца ад продажы, лічучы, што хутка можна будзе вывазіць іх к Дэнікіну. Падаражэлі золато і серабро: 15 руб. за сярэбраны рубель і 130 руб. за залатую пяцірублеуку.

Мармаляндная фабрыка у Менску адчыняецца з новага году толькі што з організаваным таварыствам агародніцтва і пчалярства.

Соль з 15-га сьнежня будзе пушчана Цэнтрабелсаюзам у таваравымен на сялянскі хлеб у шырокім абхвацэ.

Рэдактар-выдавец
Ядв. Луцэвіч.

Менск. Друкарня Іван...